

"Beleidsparticipatie van ouderen in Vlaanderen".

Inleiding

Voor het Ouderen Overleg Komitee is een regeling via een decreet voor de ouderenadviesraden reeds jaren een prioritair aandachtspunt. Een voorstel terzake (1994) werd besproken in het Vlaamse Parlement, maar belandde op een zijspoor. Een nieuwe regeling werd gekoppeld aan een herstructurering van het ganse systeem van advies en inspraak van de burger.

Het OOK is het wachten beu en wil opnieuw het gesprek voeren over het belang van de plaats van ouderen in het beleidsvoorbereidend werk. Hierbij komen een aantal knelpunten maar ook nieuwe uitdagingen aan bod.

Het OOK geeft zelf een voorzet tot concrete invulling betreffende beleidsparticipatie van ouderen op verschillende beleidsniveau's en geeft ook aan welke voorwaarden en middelen hiervoor moeten worden ingezet.

Heel recent vanaf 1 mei 2001, ligt er van Vlaams volksvertegenwoordiger Ria Van Den Heuvel (AGALEV), een voorstel van decreet houdende seniorenparticipatie aan het beleid, ter bespreking voor.

1. Meedoen en meetellen in de samenleving

1.1. Participatie is een recht maar ook een verantwoordelijkheid

Volwaardig deelnemen aan het maatschappelijk gebeuren is een recht voor iedereen ongeacht leeftijd. Hieronder verstaan we o.m. gelijke kansen krijgen op geluk, op zelfontplooiing en welvaart, op sociale bescherming. Ook een duurzame relatie tussen mens en leefomgeving én tussen de verschillende generaties is nog te vaak een holle frase.

Het betekent ook recht op zelfbeschikking en de mogelijkheid en de vrijheid om verantwoordelijkheden voor zichzelf en voor anderen te dragen, om ideeën te uiten, om beslissingen te nemen en het beleid op alle niveaus te kunnen beïnvloeden. Het heeft te maken met alle dimensies van het menselijk bestaan: fysiek, geestelijk, sociaal, cultureel, economisch en politiek, zowel op vlak van wonen, werken en vrije tijd.

1.2. Ouderen hebben een maatschappelijke rol

Eén van de meest succesvolle ontwikkelingen van de voorbije eeuw was dat meer mensen dan ooit, uitzicht hebben op een langer leven. Mede door het achteruitgaan van de geboortecijfers, heeft de langere levensduur als gevolg dat het aandeel van ouderen in de bevolking toeneemt. Hierdoor verandert de samenleving ingrijpend, niet vanzelf maar door de keuzen die er worden gemaakt. Het is een uitdaging voor mensen van alle leeftijden, een samenleving te scheppen die voor iedereen, jong of oud, de moeite waard is en blijft.

De ouderen kunnen en willen hieraan hun bijdrage leveren. Deze bijdrage kan trouwens niet worden gemist. Maar ze moeten hiervoor wel goede kansen krijgen en waar nodig moet hun draagkracht worden versterkt. Ouderdom immers is een levensfase als iedere andere, met haar eigen mogelijkheden, risico's en beperkingen en evenveel uitzichten als er mensen zijn. Maatschappelijk bekeken, betekent dit dat ouderen, net als mensen in een andere levensfase, over een sociaal, economisch en ook cultureel potentieel beschikken dat ten bate van allen moet kunnen worden gevaloriseerd. In dat perspectief dient het overheidsbeleid veel meer gericht te worden op het bevorderen van zelfstandigheid en levenslange inzetbaarheid van iedereen.(1)

1.3. Ouderen in het vrijwilligerswerk en actief binnen een organisatie

Heel veel ouderen verrichten onbetaalde arbeid. Deze vorm van arbeid strekt zich uit over een zeer breed domein gaande van de zorg voor de ouders of partner en kinderopvang tot de meest verscheiden vormen van vrijwilligerswerk.

Deze vorm van participatie van ouderen moet sterker ondersteund worden. Dit kan o.m. door een explicietere maatschappelijke waardering voor de onbetaalde arbeid en het verbeteren van de basisvoorwaarden binnen dewelke deze arbeid plaatsvindt.

In dit kader verdient ook het verenigingsleven van ouderen, dat grotendeels steunt op vrijwilligerswerk van ouderen zelf, bijzondere aandacht. Dit verenigingsleven draagt op verschillende manieren bij tot meer participatie van de ouderen.

Vooreerst biedt het aan zeer veel leden (500.000) kansen tot participatie aan een breed gamma van sociale en culturele activiteiten.

Verder stoelt dit verenigingsleven op de actieve inzet van minstens 40.000 vrijwilligers die op deze wijze de kans krijgen zich zinvol te engageren en concrete prestaties te leveren. (Wanneer men er van uitgaat dat deze vrijwilligers gemiddeld 2,5 dagen per maand onbetaalde arbeid verrichten, hetzij 1 maand per jaar, en men zou ze vervangen door betaalde beroepskrachten dan zou dit een loonkost vertegenwoordigen van om en bij de 6,5 miljard BEF)

Tenslotte vervullen deze verenigingen een belangrijke bemiddelende rol in ons democratisch bestel. Enerzijds informeren zij ouderen over politiek en beleid. Zij creëren fora voor discussie hierover. Zij betrekken ouderen bij politiek en beleid. Anderzijds brengen zij de problemen en bekommernissen van ouderen naar het beleid en de beleidsverantwoordelijken. Overigens werd in een recente studie (Elchardus) aangetoond dat er een duidelijk verband bestaat tussen lidmaatschap van verenigingen en democratische ingesteldheid.

Eén en ander pleit er voor om de rol die ouderenverenigingen in de (beleids-) participatie nu reeds spelen, te erkennen en te versterken. Het feit dat deze verenigingen werken vanuit verschillende mens- en maatschappijopvattingen is in een pluralistische samenleving normaal en verrijkend. Deze verschillen versterken juist de democratische rol die o.m. ouderenverenigingen kunnen spelen, op voorwaarde dat men bereid is tot samenwerking, in een constructieve dialoog rekening houdt met deze verscheidenheid en de democratische principes en spelregels zelf aanvaardt.

1.4. De bijdrage van ouderen is geen vanzelfsprekende zaak

Een actieve rol voor ouderen in de samenleving van vandaag is geen vanzelfsprekende zaak meer. Een aantal factoren maken dat er eerder een bedreiging is voor de participatie van ouderen. Hiertegenover moeten remedies geboden worden.

1.4.1. Opboksen tegen een negatieve beeldvorming

In onze Westerse samenleving waarin 'jong', 'dynamisch' en 'flexibel', toonaangevende begrippen zijn, heeft 'oud worden' een negatieve bijklank en wordt nog steeds vereenzelvigd met aftakelen en verzorgd moeten worden. Deze negatieve beeldvorming werd de afgelopen decennia gevoed door de maatregelen genomen op het vlak van vervroegde uittreding. Ook de media hadden hierin hun aandeel gehad door een vrij eenzijdige benadering van het oud worden. Ouderen die op een waardevolle wijze actief zijn of blijven, worden te vaak als uitzonderlijk benaderd.

1.4.2. Minder ouderen in het arbeidsproces

Het is inmiddels algemeen bekend dat de participatie van ouderen binnen het arbeidsbestel in ons land het laagste is van Europa. De afgelopen 20 jaar zijn 50-plussers massaal uit het arbeidsproces verdwenen. Op hen wordt geen beroep meer gedaan. Hun ervaring en deskundigheid komt niet meer aan bod.

Maar hier komt misschien verandering in. Het beleid stuurt hier op aan. Zo stelt de regering: *"De actieve welvaartstaat wil mensen met kennis en ervaring, die zin hebben om door te gaan, niet opzij zetten maar integendeel aansporen om verder aan het werk te blijven."*

Wat hiervan de weerslag kan zijn op de participatie aan het maatschappelijk leven en op de deelname aan de ontwikkeling van het overheidsbeleid in het bijzonder, kan vandaag nog niet worden overzien. Wel verdient het aanbeveling dat de overheid en de sociale partners, in het kader van het eindeloopbaanbeleid, de maatschappelijke inzet van ouderen stimuleren, niet alleen binnen het arbeidsbestel, maar ook daarbuiten en zulks in alle mogelijke vormen. Uiteraard moet de vrije keuze van de betrokkenen zelf hierbij gewaarborgd blijven.

1.4.4. Levenslang leren, ook voor ouderen?

"Leren en blijven leren is tegelijk een noodzaak, een recht, een lust en een gedeelde verantwoordelijkheid. Jong en oud moeten leren en blijven leren, gewoon om zich staande te kunnen houden in de hedendaagse samenleving en ook om naar behoren te kunnen bijdragen aan haar verdere ontwikkeling." (1)

Veel ouderen van vandaag hebben in hun jeugd veel minder kansen gekregen tot opleiding en vorming en zijn dan ook nooit echt vertrouwd geweest met vormingsmogelijkheden. Dit geldt zeker voor de vrouwelijke ouderen.

Uit een onderzoek door de Grijsse Panters (1996-1997) bij 284 actieve en 'meer opgeleide' ouderen met een gemiddeld leeftijd van 68,7 jaar, genoten 35 % van de mannen hoger onderwijs (HoBu en universiteit) tegen 17% voor de vrouwen. Waar 1 op 5 mannen universitaire studies deed, was dat maar 1 op de 50 vrouwen.

Bij volgende generaties zal dit beeld wijzigen. In afwachting moet er nog veel gebeuren voor de huidige 60-plussers. Er moeten dringend meer mogelijkheden komen voor ouderen om te participeren aan de informatie- en communicatiemaatschappij. Computercursussen, internetopleidingen, taalcursussen,...kunnen hierbij de drempel helpen verlagen. Om als oudere in een raad te zetelen is uiteraard geen universitaire titel vereist. Een zekere graad

van opleiding is echter wel nodig, om deel te nemen aan bestuurs- of adviesraden waarvan de werking wordt geleid of beoordeeld door universitair geschoolden. Heel toegankelijke permanente vorming is daarom erg noodzakelijk.

Ook de oudereneducatie moet betrokken worden in het maatschappelijk debat rond levenslang leren, door minister Marleen Vanderpoorten op gang gebracht. In dat kader moet zeker gepleit worden om 'voorbereiding op pensioen' als een onderdeel van de basisvorming waarop iedereen recht heeft, te laten erkennen.

1.4.5. Voorkomen is beter dan genezen. Preventie is besparing

Wie actief wil deelnemen aan het participatiebeleid, haalt voordeel uit een goed gezondheid. Maar ook mensen die omwille van gezondheidsproblemen of een bepaalde handicap minder zichtbaar aanwezig zijn in de maatschappij, hebben evenveel recht op een plaats in het maatschappelijk debat. De inschaling van nieuwe technologie opent op dit vlak vele nieuwe perspectieven.

Deelnemen aan beleidsparticipatie mag ook geen te grote inspanningen vragen en schadelijk zijn voor de gezondheid. Het moet een uitdagend alternatief zijn van het zich terugtrekken en enkel willen genieten van de vrije tijd.

Daarom is het van belang dat in onze maatschappij meer gewicht gegeven wordt aan preventie in het gezondheidsbeleid.

1.5. Een inclusief én een specifiek ouderenbeleid

Praktisch alle domeinen van het maatschappelijk leven zijn voor ouderen van belang, terwijl ook ouderen op vele terreinen een rol en functie hebben op te nemen. Daarom is het voeren van een goed ouderenbeleid dat al deze componenten omvat niet zo eenduidig.

Om het ouderenbeleid te benaderen zijn enkele invalswegen mogelijk. Ofwel wordt er gekozen voor een aparte aanpak met een geheel autonoom ouderenbeleid. Hierin zullen dan de specifieke aspecten van het ouder worden aan bod komen, met een eigen benaderingswijze, een specifiek beleid.

Een andere mogelijkheid is dat met de ouderen beschouwd zoals de andere burgers en hun belangen opneemt in verschillende aspecten van het algemeen beleid, een inclusief beleid.

Kiezen voor een 'samenleving voor alle leeftijden' betekent dat alle generaties maximale kansen en mogelijkheden moeten krijgen.

Voor jeugdwerk wordt er een specifiek beleid gevoerd. Eenzelfde aanpak voor de ouderen is niet zo vanzelfsprekend. De overgrote meerderheid van de ouderen is immers best gediend met een algemeen (inclusief) beleid. Belangrijk is dat daarin nagegaan wordt of de ouderen voldoende aan bod komen.

Maar niet alle aspecten van de ouderen en zeker niet van de vergrijzing komen in het algemeen beleid aan bod. Daarom is er eveneens een specifiek ouderenbeleid nodig, dat de leemten opvult die in een inclusief beleid niet kunnen voorzien worden.

Met andere woorden, 'inclusief beleid waar mogelijk en specifiek waar nodig'.

Een inclusief beleid ziet er op toe dat in alle beleidsdomeinen de belangen van de ouderen aan bod komen. Het moet dan ook structureel geregeld worden dat de vragen, verwachtingen en standpunten van de ouderen kunnen opgenomen worden in de beleidsvoering. De beleidsparticipatie van ouderen is daarom zonder meer een absolute noodzaak.

2. Meedenken en meepraten over de samenleving: beleidsparticipatie

2.1. Politieke beleidsparticipatie rechtstreeks of onrechtstreeks

Als burger op een actieve manier betrokken zijn bij het beleid kan op 2 manieren.:

Op de eerste plaats kan men op een **rechtstreekse** wijze deelnemen aan het beleid. Door gebruik te maken van zijn stemrecht/plicht heeft iedere burger boven de 18 jaar een actieve rol t.a.v. het beleid. Verdere stappen zijn het lidmaatschap van een politieke partij, het vervullen van een politiek mandaat of het opnemen van een bestuurstaak bij een instantie of organisatie.

Een **onrechtstreekse** beleidsparticipatie vertaalt zich in het deelnemen aan activiteiten buiten het politiek apparaat, die direct gericht zijn op het beïnvloeden van de politieke besluitvorming, zoals o.a. de deelname aan inspraak- en overlegorganen, hoorzittingen, enquêtes, ideeënbusen, meldingskaarten, bezwaarschriften, onderzoeken, (gemeentelijke) volksraadpleging,...

In beide gevallen kan een onderscheid gemaakt worden in welke rol men participatie opneemt. Enerzijds kan dit gebeuren vanuit een rol als 'belanghebbende' (opkomen voor het eigenbelang van zichzelf of de groep die men vertegenwoordigt), anderzijds kan men te maken hebben met vertolkers van het "algemeen belang". Elk individu of elke groep die het algemeen nastreeft moet kans hebben mee te doen. Van mandatarissen en leden van adviesraden mag verwacht worden dat ze hoofdzakelijk er zijn om de gemeenschap te dienen en dus het "algemeen belang".

Beleidsparticipatie van ouderen zien we als een opkomen en verdedigen van de belangen van de ouderen binnen het kader van overheidsbeslissingen en het beheer van openbare voorzieningen, en dit mede in functie van het algemeen belang.

2.2. Een democratische samenleving

Beleid voeren in een steeds complexere samenleving wordt er niet makkelijker op. Beleidsmakers alleen slagen er niet meer in om alle problemen die zich aandienen het hoofd te bieden en met oplossingen aan te komen. Ook de burger heeft zijn rol en verantwoordelijkheid. Dit gegeven moet echter erkend worden en een plaats krijgen. Er moet een nieuwe verhouding ontstaan tussen overheid en burgers. Er moet een nieuwe invulling komen van 'verantwoordelijkheid' en 'verantwoording'. De overheid moet de burger zien als belangrijke partner..

Dit veronderstelt echter een aangepaste bestuursstijl, vraagt om mandatarissen met veel kwaliteiten en capaciteiten en goed uitgebouwde administraties. De samenspraak met de bevolking moet open, doorzichtig en controleerbaar worden. Het voeren van een goede communicatie tussen beleid en burgers en omgekeerd is een noodzaak. Hierin hebben adviesraden een belangrijke taak. (5) en (6)

2.3. Actieve, bekwame en verantwoordelijke burgers en beleidsverantwoordelijken

Beleidsparticipatie van de burger is niet zo'n vanzelfsprekende zaak. Het veronderstelt bereidheid, bekwaamheid en verantwoordelijkheidszin van alle betrokkenen.

De samenspraak tussen het beleid en de burger situeert zich daarenboven binnen verschillende niveau's van participatie, die ieder specifieke vaardigheden vereisen.

Op de as van inspraak tot echte participatie worden een 4-tal stappen onderscheiden:

1. **meedoen:** deelnemen aan activiteiten, voorlichtingsactiviteiten, hearings, peilingen,...
2. **meespreken:** eigen opinies en suggesties geven, brieven schrijven, plannen inkijken, ...
3. **meedenken:** aan planningsprocessen op stelselmatige manier deelnemen, in werkgroepen gaan zitten, adviesteksten ontwerpen, ...
4. **meebeslissen:** deelnemen aan besluitvormingsprocessen = rechtstreekse politieke beleidsparticipatie.

Vanwege **de beleidsvoerders** wordt verwacht:

1. te werken met grote openheid uit eigen beweging. Dit kan door de hele bevolking systematisch in te lichten over wat het bestuur al of niet doet;
2. de wil om de burger ruime kansen te bieden om zijn ideeën en wensen over bestuurlijke wensen en plannen kenbaar te maken tijdens de loop van de hele legislatuur en dus niet alleen vlak vóór bepaalde beslissingen genomen worden, evenals de bereidheid om daarmee ernstig rekening te houden bij (de) uiteindelijke beslissingen en uitvoeringen;
3. de wil om de voorlichting niet te gebruiken als public relations voor het bestuur en de inspraakinitiatieven niet politiek te misbruiken
4. de vaardigheid om een open communicatie te voeren met mondige burgers.

Vanwege **de burgers** wordt verwacht:

1. de wil om als mondige burger geïnformeerd te zijn over het beleid en de beslissingen die genomen worden;
2. de wil om zelf maatschappelijke verantwoordelijkheid op te nemen en de eigen stem te laten horen en om verantwoording te vragen aan de politici;
1. de wil om de kennis en vaardigheden nodig om een rol te kunnen spelen bij beleidsvoorbereiding en evaluatie, te verwerven en op punt te houden;
2. de wil om op een open wijze met een groep ouderen tot samenspraak te komen met beleidsverantwoordelijken.

De deskundigheid bij inspraak en participatie is te situeren op een aantal vlakken: zo zijn bestuurlijke vaardigheden, sociaal-democratische vaardigheden en groepsdynamische aspecten erg belangrijk. Maar evenzeer is er nood aan professionele deskundigheid en ervaringsdeskundigheid.

2.4. Vergroting maatschappelijk draagvlak van mannen én vrouwen

Hierboven werd reeds verscheidene keren het belang van het vergroten van de invloed van ouderen aangekaart. Het vergroten van de maatschappelijke verantwoordelijkheid bij ouderen is echter een complex gebeuren waarbij structurele ondersteuning vanuit het beleid wenselijk is. Ouderen zijn namelijk een heterogene groep waarbinnen niet alleen aandacht nodig is voor de zelfstandige, autonome ouderen maar ook voor kwetsbare ouderen, ouder wordende vrouwen,... Op deze laatste groep willen wij binnen deze context dieper ingaan.

Om de specifieke situatie van ouder wordende vrouwen in onze maatschappij te schetsen wordt gebruik gemaakt van twee begrippen, namelijk: 'agism' en 'sexism'. 'Agism verwijst

naar de discriminatie van ouderen en 'sexism' verwijst naar de achtergestelde positie van vrouwen in het maatschappelijk leven. De situatie van de ouder wordende vrouwen is uniek in die zin dat ze met beide vormen van discriminatie te maken krijgen (Geerts, et.al., 1998).

De ouder wordende vrouwen hebben niet alleen te maken met feminisering van de armoede, overwegend lagere opleidingskansen, lagere tewerkstellingsgraad,... maar ze zijn ook minder vertegenwoordigd in bestuurlijke functies van organisaties en dit op alle niveaus. Beleidsparticipatie in het algemeen en bestuursparticipatie in het bijzonder is traditioneel steeds een mannelijke aangelegenheid geweest. Vandaar dat er dringend meer werk moet gemaakt worden van een evenwichtige deelname van (ouder wordende) mannen én (ouder wordende) vrouwen aan de politieke en de maatschappelijke besluitvorming.

Op dit vlak spelen de organisaties, het zogenaamde middenveld, een belangrijke rol. Deze middenveldorganisaties kunnen fungeren als bemiddelaars tussen burger en politieke overheid. Elchardus (1999) schetst in zijn onderzoek naar het vrijwilligerswerk ondermeer dat niet alleen politieke verenigingen, maar ook sociale verenigingen, sportverenigingen en sociaal-culturele verenigingen een belangrijke rol kunnen spelen voor het passief, actief of bestuurslid zijn binnen een organisatie.

Binnen de politieke verenigingen krijgen de adviesraden binnen het OOK een specifieke aandacht.

In de praktijkgids 'Management Lokale Besturen' (1999) wordt gesteld dat de adviesraden mogelijkheden bieden tot indirecte participatie via inspraak. Zij gaan er terecht van uit dat de essentie van de werking van adviesraden erin bestaat om het potentieel aan deskundigheid, aanwezig bij de bevolking, te valoriseren. Verder wijzen zij er op dat er nog steeds geen open politieke cultuur is die de deskundigheid van de burgers als uitgangspunt neemt en die deze deskundigheid ook voortdurend mobiliseert als het gaat om het vaststellen van nieuw beleid. 'Achter het moderne jargon sluimert nog vaak de oude beleidspraktijk en de daarmee gemoeide belangen en gewoonten; de oude regelzucht duurt onverminderd voort. De traditionele gesloten ijzeren ring van ambtenarij, sociale partners en politiek laat zich niet zomaar openbreken' (blz. 6).

Het ontbreken van een open politieke cultuur in verschillende organisaties kan mogelijk in verband gebracht worden met de ondervertegenwoordiging van ouder wordende vrouwen in besturen van organisaties.

Uit onderzoek van Geerts, (et. al., 2000) blijkt ondermeer dat er op het niveau van de raadsleden in de seniorenadviesraden een vrijwel gelijkmatige aanwezigheid van mannen en vrouwen is. Op het niveau van het bestuur van de seniorenadviesraden zijn de vrouwen echter in de minderheid.

De Europese Commissie heeft (met steun van de Europese Commissie) naar aanleiding van een studiedag rond 'gelijke kansen voor oudere vrouwen' een resolutie opgesteld waarbij onder meer het belang van ouder wordende vrouwen in de besluitvorming wordt aangekaart. Beleid, onderzoek en 'goede voorbeelden' in het 'veld' dienen dan ook verder ontwikkeld te worden.

2.5. De noodzaak van "samenspraak"

De vraag naar meer betrokkenheid van de burger bij het beleid is niet nieuw. De voorbije decennia zijn er talloze vormen van inspraak en advies tot stand gekomen. Door het bos zijn de bomen niet meer te zien. De huidige vorm van adviesraden wordt dan ook in vraag gesteld. Dit heeft ondermeer ook te maken met de huidige omvorming van de administratie.

Nochtans is de samenspraak tussen beleid en burger broodnodig. Een beleidsbeslissing zal maar waardevol zijn en effect hebben als er een breed draagvlak voor gevonden wordt. Dit draagvlak komt tot stand via de dialoog tussen het beleid en de bevolking. (7)

De rol van adviesraden is daarom nog lang niet uitgespeeld. Wellicht vragen ze wel een andere organisatie. Belangrijk is dat maatschappelijk geëngageerde burgers de kans krijgen zichzelf te verenigen rond welbepaalde segmenten van de lokale samenleving en mee kunnen werken aan het tot stand komen van een zo aangepast mogelijk beleid. Deze participatie aan de gemeenschap verdient waardering en moet ondersteund worden. Daarom moet in de nieuwe structurering van het overheidsapparaat een duidelijke en belangrijk plaats voorzien worden voor de adviesraden.

“Ook het bestuur heeft baat bij geëngageerde burgers en organisaties. De adviezen die de overheid ontvangt, vertolken wat leeft in de doelgroep. Deskundigheid kan aan bod komen en de bestuurders kunnen beslissen met een grotere kennis van zaken. Dat de bestuurders deskundige adviezen inwinnen, kan de besluitvorming enkel verbeteren.”(8)

2.6. Ontstaan van adviesraden

“Gemeentelijke adviesraden vinden hun wortels in het streven van de burger naar betrokkenheid bij en deelname aan het lokale beleid. Zij zijn gegrondvest op een positieve inzet van de lokale samenleving. De basis van hun formele opgang dateert uit de jaren zestig. Het toenmalige geloof in een “maakbare samenleving” die maximaal tegemoet zou komen aan de noden en wensen van de bevolking, vormde de voedingsbodem voor de organisatie van een brede participatie in het beleid.

De nood aan betrokkenheid van de burger bij het bestuur van zijn gemeente blijft ook vandaag actueel. De gemeente wordt terecht beschreven als het meest levens-nabije bestuursniveau waar de burger nog vat heeft op het beleid. Inspraak en participatie zullen daarom vooral in de eigen gemeente nog een echte betekenis hebben.

Inspraak en betrokkenheid van de mens bij het bestuur van zijn gemeente verdienen bijgevolg een benadering vanuit een positieve ingesteldheid. Participatie biedt de mogelijkheid voor de lokale besturen om de noden en verwachtingen van de bevolking beter te kennen, de stem van de burger te horen vooraleer beslissingen worden genomen. Zij bevordert daardoor de kwaliteit van de beslissing en leidt er ook toe dat de genomen beslissing “gedragen” wordt door de basis.” (9)

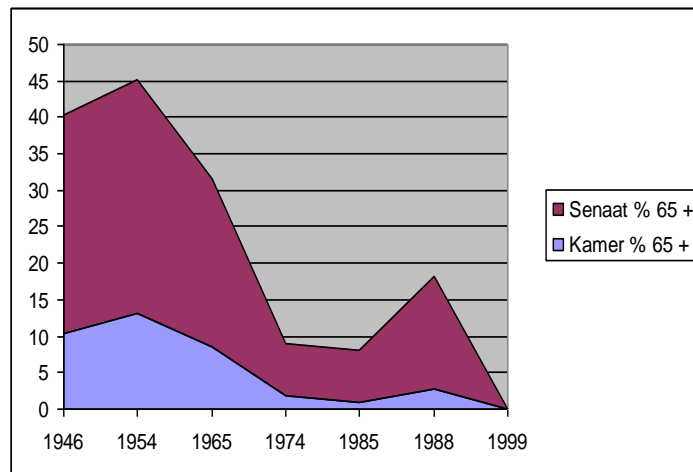
3. Feitelijke situatie

3.1. Evolutie: rechtstreekse deelname ouderen vanaf 1946

De tijd dat politieke mandaten uitsluitend bestemd waren voor wijze en grijze mannen is voorbij. Bij mondjesmaat kwamen vrouwen aan bod in het politieke landschap en ook voor de jongeren werd plaats geruimd. De roep om politieke vernieuwing richtte zich op de verjonging.

Eén en ander had wel tot gevolg dat ouderen steeds minder hun leeftijdsgroep gingen vertegenwoordigen. Onderstaande grafiek geeft de evolutie aan van het aandeel van 65-plussers in de Senaat en de Kamer. Zo klom het aandeel van de 65-plussers in de totale bevolking van ongeveer 11% in 1946 tot 17% in 1999, terwijl hun vertegenwoordiging in de Senaat en Kamer sterk daalde.

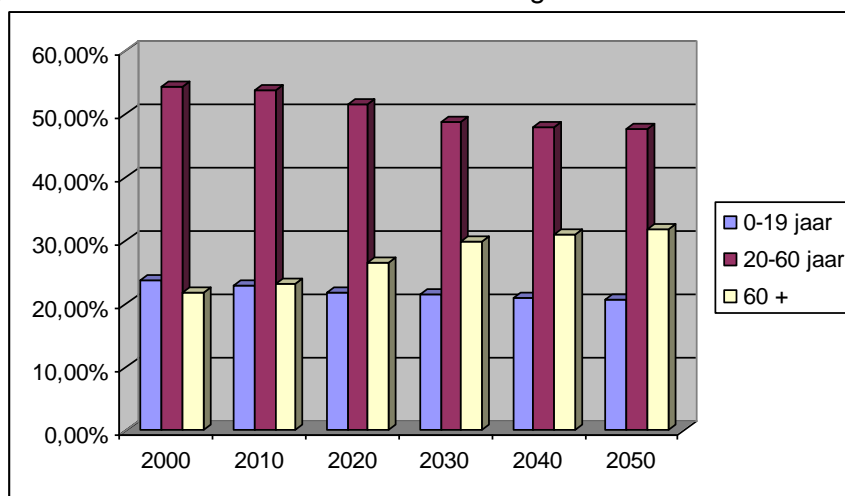
In bijlage (A) zijn meer details opgenomen.

Bron: Studie- en documentatiedienst van Kamer van Volksvertegenwoordiging 1991.

Bevolkingsvooruitzichten.

In deze grafiek zien we de te verwachten bevolkingsevolutie.

De groep van 60-plussers wint duidelijk in aantal. Het zou dan ook maar logisch zijn dat deze groep een grotere plaats inneemt in de politieke besluitvormingscentra.

3.2. Politieke (rechtstreekse) participatie

De verkiezingen van 13 juni '99 tonen duidelijk aan dat de groep van 55-plussers evenals de - 35 jarigen, ondervertegenwoordigd zijn in de politieke instellingen van ons land.

Instellingen	Aantal leden	Gemiddelde leeftijd	Aantal -35	Procent -35	Aantal 36-54	Procent 36-54	Aantal 55+	Procent 55+
Federale Regering	18	46,7	0	0%	15	83%	3	17%
Vlaamse Regering	9	43,5	0	0%	9	100%	0	0%
Waalse Regering	9	50,7	0	0%	7	78%	2	22%
Duitse Regering	3	47,7	0	0%	2	67%	1	33%
Franse Gemeen Reg	8	48,5	1	13%	3	38%	4	50%
Hoofdsted. Gewest Reg	8	49,3	0	0%	6	75%	2	25%
Kamer	150	47,3	12	8%	101	67%	37	25%
Senaat	73	47,9	4	5%	48	66%	21	29%
Vlaams Parlement	123	48,3	11	9%	84	68%	28	23%
Belg..EuroParlement	25	50,8	1	4%	13	52%	11	44%

Nog op te nemen: evolutie gemeenteraadsverkiezingen (1994-2000)

Besluit:

Bovenstaande cijfers geven duidelijk aan dat er twee bewegingen zichtbaar zijn: het aandeel van de ouderen in de samenleving neemt steeds toe, maar gelijktijdig zien we een afname van het aantal oudere politieke mandatarissen. Het eerste fenomeen is een gevolg van de steeds langere levensduur, maar ook van een dalend geboortecijfer. Het verminderde aantal ouderen als politiek mandataris heeft te maken met de roep naar 'vernieuwing', die enkel vertaald wordt als 'verjonging', maar is ook een gevolg van de vervroegde afschrijving van ouderen op de arbeidsmarkt. Het politiek bedrijf is een professioneel gegeven geworden die de trend opvolgt van het gehele arbeidsproces, waarin er steeds minder plaats was voor ouderen. Het feit dat de wedden van burgemeesters en schepenen flink de hoogte in gaan, zal er evenmin voor zorgen dat ouderen in een hogere mate een politiek mandaat gaan opnemen.

De vervroegde afschrijving van ouderen krijgt nochtans fameuze tegenwind. Deels is dat te wijten aan de groeiende schaarste op de arbeidsmarkt en deels door de te verwachten hoge pensioenkosten in de toekomst. Dat ouderen ook omwille van hun capaciteiten in het arbeidsproces en dus in de politiek moeten blijven, is nog steeds geen argument.

Nochtans is het belangrijk dat ouderen hun plaats weer opeisen in het politieke landschap. Hierbij pleiten we niet voor het instellen van quota, maar voor gelijke kansen bij het aanduiden van mandatarissen. Vandaag worden de spelregels bij bv. de opmaak van een kieslijst nauwelijks gevolgd. Ouderen kunnen zelf als geen andere aangeven welke hun verwachtingen en behoeften zijn. Maar zij kunnen vooral een aantal waarden, die gekoppeld zijn aan mensen met levenservaring en met zicht op een stukje menselijke geschiedenis, in de politieke cultuur aan bod laten komen. Op deze wijze kan wellicht vermeden worden dat onze wereld zichzelf voorbijraast.

3.3. Algemene beleidsparticipatie: inspraak- en participatieraden

EUROPA

Een nieuw Europees platform voor ouderen is opgericht, AGE genoemd, dat in opvolging van het vroegere Comité de Liaison waaraan 6 internationale ouderenkoepels deelnamen, ook zou zorgen voor de inspraak van ouderen bij het Europese beleid.

FEDERALE NIVEAU

Het Raadgevend Comité voor de Pensioensector is een officieel geïnstalleerde adviesraad, in 1994 opgericht door de Minister voor Pensioenen.

Voor Vlaanderen worden 20 ouderen aangeduid door het Ouderen Overleg Komitee (OOK).

VLAAMSE GEMEENSCHAP en GEWEST

Er zijn adviserende organen die voor de ouderen of hun organisaties rechtstreeks van belang zijn: de Raad voor het Cultuurbeleid en de Welzijnsraad. Deze raden zijn decretaal geregeld. De leden van deze raden zijn deskundigen aangesteld door de minister. Zij vertegenwoordigen geen organisaties en kunnen geen plaatsvervangers afvaardigen. De ouderen en hun organisaties zijn bijgevolg niet vertegenwoordigd in de raden.

De Ouderenparlementen van het OOK, om de 2 jaar georganiseerd rond een bepaald thema, fungeren als een officiële spreekbuis voor de ouderen.

Het OOK werd sporadisch betrokken bij hoorzittingen rond decreten.

PROVINCIES

De provincies Oost-Vlaanderen en Limburg hebben een Provinciale Ouderenraad.

West-Vlaanderen, en Limburg hebben op provinciaal vlak een overleg van regionale of gemeentelijke ouderenadviesraden. In Vlaams-Brabant is dit provinciaal overleg in voorbereiding.

REGIONAAL

In West-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en Limburg is er per regio een overleg van ouderenadviesraden.

GEMEENTEN en OCMW'S

In 208 (= 68%) van de 308 Vlaamse gemeenten is er een Ouderenadviesraad. Er waren voorstellen voor een decreet vanwege het OOK en van Fred Dielens (zie bijlagen) om de samenstelling en werking te regelen.

De decreten voor rusthuizen en dienstencentra leggen een verplichting op om over respectievelijk een bewonersraad en een centrumraad te beschikken.

Overzicht gemeentelijke ouderenadviesraden .(Onderzoek Dominique VERTE'91-'92, nota VVSG '97 en eigen bevraging okt.2000).

Provincie	Aantal gemeenten	Aantal OAR '92	Aantal OAR '97	Aantal OAR 2000
Antwerpen	70	33		50
Vlaams-Brabant	58	15		29
Limburg	44	24	39	40
Oost-Vlaanderen	65	24		43
West-Vlaanderen	64	35		46
Totaal	308	131	190	208

4. Gewenste situatie

4.1. Politieke beleidsparticipatie

Ouderen (boven de 55) in het algemeen en vrouwen in het bijzonder, maar ook jongeren (beneden de 35) moeten meer toegang krijgen tot politieke mandaten. Zoals aangegeven door de Verenigde Naties naar aanleiding van het Internationaal Jaar van de Ouderen, moeten alle leeftijdsgroepen een bijdrage kunnen leveren aan maatschappelijke ontwikkelingen. Het is niet enkel van belang dat ouderen hun eigen belangen kunnen behartigen, zij moeten ook met hun eigen mogelijkheden, hun levenservaring, hun wijsheid, hun zin voor relativering en verdieping de politieke cultuur mee richting en inhoud geven.

Alle drempels (statuut, fiscaliteit, leeftijd, geslacht) die op dit ogenblik ouderen weerhouden om politieke mandaten op te nemen, moeten weggenomen worden.

Pleiten voor deelname van ouderen aan het politieke werk betekent niet dat er geijverd wordt om politieke loopbanen te verlengen. Mandaten dienen beperkt te worden om vernieuwing mogelijk te maken en machtsconcentratie te vermijden. Er zijn echter vele ouderen met enorme ervaringen en deskundigheden buiten de politieke wereld, die op beleidsvlak voor de nodige vernieuwing en inspiratie kunnen instaan.

Daarnaast is het van belang dat ouderen bestuursmandaten bekleden in allerlei voorzieningen, zeker waar ouderen zelf gebruiker zijn: O.C.M.W., cultureel centrum, sociaal, culturele en sportieve organisaties, bibliotheek, dienstencentrum, rusthuis, sociale bouwmaatschappij, media,...

4.2. Algemene beleidsparticipatie: deelname aan advies- en inspraakorganen

Beleidsniveau	Gewenste beleidsparticipatie	Feitelijke toestand
Verenigde Natie	Ouderenoverleg orgaan	
Europa	Ouderenoverlegorgaan	Platform AGE
België Federaal	* Federale Ouderenadviesraad voor alle beleidszaken * Interministeriële werkgroep ouderenbeleid	Raadgevend Comité voor Pensioenen
Vlaanderen	* Vlaamse Ouderenadviesraad voor alle beleidszaken * Interministeriële werkgroep ouderenbeleid * Ouderen in Raad voor het Cultuurbeleid en Welzijnsraad	OOK occasioneel gesprekspartner
Provincies	Ouderenadviesraad	Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen, Limburg
Regionaal niveau	Overleg	West-Vlaanderen, Vlaams-Brabant, Limburg
Gemeenten/OCMW's	Ouderenadviesraad	In 208 van de 308 Vlaamse gemeenten

VERENIGDE NATIES en het Internationaal Jaar van de Ouderen

Bij de totstandkoming en opvolging zijn de ouderen uit de verschillende landen nauwelijks of niet betrokken. Er moet gezocht worden naar een goede en doorzichtige communicatielijnen tussen de ouderen in hun eigen leefwereld en de hoge internationale organen. Vooral een goede opvolging van het internationaal Ouderenjaar is erg belangrijk.

EUROPA:

- Een Europees Platform van Ouderen , AGE, is opgericht.
- Hierin dient een plaats te worden voorzien voor afgevaardigden van het OOK . Het OOK-model is uniek voor Europa en verdient daarom een plaats in dit Europees adviesorgaan.
- De Werkgroep Europa van het OOK zorgt voor voorbereiding, coördinatie en afvaardiging.
- Regelmatig overleg met de Vlaamse Europarlementsleden moet voorzien worden.

Middelen:

- Een permanent werkingskrediet voor verplaatsingen, representatiekosten, educatieve activiteiten, studiewerk en uitwisseling moet voorzien worden.

FEDERAAL:

- Een coördinerende Minister voor het Ouderenbeleid moet worden aangesteld. Deze zorgt op een collegiale wijze voor een samenhangend ouderenbeleid en/of een oudereneffectenbeleid. Belangrijke departementen voor ouderen zijn: arbeid en gelijke kansen (Onkelinx), maatschappelijke integratie en sociale economie (Vande Lanotte), Mobiliteit en vervoer (Durant), Consumentenzaken, volksgezondheid en leefmilieu (Aelvoet), Sociale Zaken en Pensioenen (Vandenbroucke), Financiën (Reynders), Telecommunicatie, overheidsbedrijven en participaties (Daems), Ontwikkelingssamenwerking (Boutmans). Een werkgroep met deelname van de verschillende departementen wordt geïnstalleerd, en heeft regelmatig contact met de ouderen.
- Het Raadgevend Comité voor de Pensioensector moet geactiveerd worden en ruimere bevoegdheden krijgen, zodat inspraak op alle gewenste beleidsterreinen mogelijk is.
- Overleg met en advies aan commissies van Kamer en Senaat voorzien die thema's behandelen die voor ouderen van belang zijn (vb. euthanasie, vrijwilligerswerk).
- Een 2-jaarlijks Ouderenparlement voor de drie cultuurgemeenschappen samen is nuttig om tot gemeenschappelijke standpunten en acties te komen en om ervaringen uit te wisselen.

-

Middelen:

- Een studie- actie- en ontmoetingshuis voor de ouderen in Brussel zoals voor de vrouwenorganisaties voorzien is in het vrouwenhuis (Amazone) eveneens te Brussel.
- Een permanent werkingskrediet dient te worden voorzien om het overleg en de beleidsadviesring te organiseren en inhoud te geven.

VLAAMSE GEMEENSCHAP EN GEWEST

- Een coördinerende Minister voor het Ouderenbeleid moet worden aangesteld door de Vlaamse Regering. Deze Minister zal op een collegiale wijze zorgen voor een samenhangend ouderenbeleid en/of oudereneffectenbeleid. Belangrijke departementen voor de ouderen en hun organisaties zijn: Mobiliteit (Stevaert), Welzijn, Gezondheid en

Gelijke Kansen (Vogels), Cultuur (Anciaux), Onderwijs en Vorming (Vanderpoorten), (Werkgelegenheid en Toerisme (Landuyt), Binnenlandse Aangelegenheden (Sauwens), Ruimtelijke Ordening en Media (Van Mechelen).

- Een interdepartementale werkgroep die regelmatig contact heeft met het OOK, moet worden geïnstalleerd.
- Een Vlaamse Ouderenadviesraad wordt geïnstalleerd. De delegatie van ouderen wordt door het OOK voorgedragen.
- Het OOK wordt erkend als overlegplatform van het ouderenwerk in Vlaanderen en als gesprekspartner voor de overheid. OOK-delegaties hebben maandelijks overleg met het Kabinet van de coördinerende minister voor het ouderenbeleid. Deze contacten worden voorbereid en opgevolgd door werkgroepen, die begeleid worden door OOK-organisaties of door gespecialiseerde instellingen of diensten.
- Rond belangrijke beleidsdomeinen worden platforms opgericht die op een deskundige wijze moeten kunnen functioneren. Deze platform organiseren overleg met het werkveld, volgen nieuwe ontwikkelingen op en leveren stof om beleidsvoorstellen te onderbouwen.
- Een OOK-delegatie heeft regelmatige contacten met leden van bevoegde commissie uit het Vlaamse Parlement en/of met de fractievoorzitters van de verschillende democratische partijen. Deze contacten moeten permanent voorbereid en opgevolgd worden.
- Het OOK fungeert ook als overlegplatform voor provinciale en gemeentelijke ouderenadviesraden, als meldpunt voor leeftijdsdiscriminatie, als ombudsdienst voor ouderenvoorzieningen, als platform voor ouderenconsulenten, als overleg voor vrijwilligers die actief zijn in het ouderenbeleid,...
- Het OOK heeft gestructureerd overleg met bestaande andere Vlaamse adviesraden: Cultuurraad, Welzijnsraad, Verkeersraad, ...en duidt afgevaardigden aan voor Openbare Instellingen als V.R.T., De Lijn, ...
- Het OOK organiseert tweejaarlijks een Ouderenparlement, afwisselend in de verschillende provincies. Deze Ouderenparlementen hebben als opdracht: vernieuwende scenario's te schrijven voor een toekomstgericht ouderenbeleid.

Middelen:

- De Vlaamse Overheid zorgt voor een (decreta)le regeling die een maximale ondersteuning biedt voor de beleidsparticipatiestructuren voor ouderen in Vlaanderen.
- Het OOK moet de middelen krijgen om rond het beleidsvoorbereidend werk een gepaste terugkoppeling te kunnen organiseren met de eigen achterban en met individuele ouderen.
- De organisaties van het OOK die een belangrijke rol spelen in de coördinatie en inhoudelijke verdieping van bepaalde beleidsthema's moeten hiervoor extra middelen krijgen. Hun inbreng in het OOK overstijgt de activiteiten binnen hun eigen organisaties.
- Er worden kredieten voorzien voor de werking voor het OOK, voor vorming en onkostenvergoedingen voor deelnemers aan inspraakactiviteiten en voor de voorbereiding en uitvoering van activiteiten zoals het Ouderenparlement.

PROVINCIES

- Een coördinerende gedeputeerde voor het Ouderenbeleid moet worden aangesteld door de deputatie. Deze deputé zal op een collegiale wijze zorgen voor een samenhangend ouderenbeleid en/of oudereneffectenbeleid. Belangrijke beleidsdomeinen voor de ouderen en hun organisaties zijn: cultuur, welzijn, gezondheid, mobiliteit, veiligheid, sport, vorming, onderwijs en vrijwilligerswerk.
- Een open (toegankelijk voor georganiseerde en niet-georganiseerde ouderen) provinciale ouderenadviesraad adviseert het provinciebestuur over een te voeren provinciaal ouderenbeleid. Vanuit deze raad worden vertegenwoordigers aangeduid in de andere provinciale adviesraden (cultuur, sport, integratie, welzijn, ...) en in provinciale

voorzieningen, instellingen, initiatieven (regionale tv, cultuur en sportcentra, bibliotheek, opleidingsinstituten, ...)

- Een regelmatig overleg (4 maal per jaar) van de gemeentelijke ouderenadviesraden zorgt voor informatiedoorstroming, uitwisseling en coördinatie van het gemeentelijk en regionaal ouderenbeleid. Een jaarlijks provinciaal initiatief (studiedag, brochure, infocampagne,...) ondersteunt het werk van de leden uit adviesraden, gemeentelijke ambtenaren en beleidsverantwoordelijken.
- De provincie ondersteunt onderzoek, vorming, bijscholing en ervaringsuitwisseling voor alle betrokkenen uit het inspraakwerk en experimentele initiatieven door ouderen of hun organisaties.

Middelen:

- Er worden kredieten voorzien voor de werking van adviesraden en overlegplatform, voor vorming en kostenvergoedingen voor de deelnemers hieraan en voor professionele begeleiding van het inspraakwerk (een eigen ouderendienst en eventueel externe deskundigen).

REGIONAAL

Per regio worden overleg- en uitwisselingsplatform voor ouderenadviesraden georganiseerd met steun en coördinatie vanuit het provinciaal beleid. Bedoeling is te komen tot afspraken en afstelling van voorzieningen in de regio's en tot concrete uitwisseling van ervaringen met de medespelers in het lokaal inspraakproces.

GEMEENTEN en OCMW'S

- Een decreet (of regeling) dat gemeentebesturen en OCMW's verplicht of stimuleert om ouderen te betrekken bij de voorbereiding van het gemeentelijk ouderenbeleid.
- Het gemeentebestuur zal zorgen voor een "geïntegreerd" ouderenbeleid met expliciete aandacht voor oudereneffecten.
- Een coördinerende schepen voor het ouderenbeleid wordt aangesteld door het college van burgemeester en schepenen. Deze schepene zorgt op een collegiale wijze voor een samenhangend en/of oudereneffectenbeleid. Het merendeel van de gemeentelijke beleidsdomeinen zijn ook voor ouderen van belang. Er worden duidelijke taakafspraken gemaakt tussen het gemeentebestuur en het OCMW over verantwoordelijkheden ten aanzien van het ouderenwerk.
- Een ouderendienst coördineert alle ouderenvoorzieningen op gemeentelijk vlak (gemeente en OCMW). De betrokken ouderenconsulent (= gemeentelijke beambte) krijgt ruimte en tijd voor de uitbouw van een kwalitatief ouderenbeleid en voor ervaringsuitwisseling, overleg en bijscholing.
- Daarnaast functioneren ook ouderenconsulenten op vrijwillige basis: dit zijn ouderen die een ondersteunende rol spelen ten aanzien van het ouderenbeleid.
- Een open ouderenadviesraad, waarin zowel de georganiseerde als niet-georganiseerde ouderen zitting hebben, adviseert het gemeentebestuur en het OCMW over het te voeren ouderenbeleid. Deze raad duidt vertegenwoordigers aan in andere gemeentelijke adviesraden (sport, cultuur, bewonersraad rusthuizen, centrumraad dienstencentrum,...) in gemeentelijke instellingen en voorzieningen (rusthuis, bibliotheek, cultureel centrum, PWA,...)
- De inspraak wordt geregeld zoals in de jeugdsector met het opstellen van verplichte beleidsplannen en beleidsadvisering als voorwaarde tot subsidiering vanwege een hogere overheid. De nog logge afhandeling van deze regeling wordt in een soepele en doorzichtige vorm gegoten.
-

Werkgroep ad hoc beleidsparticipatie van het OOK

Volgende organisaties en personen namen deel aan de werkzaamheden van deze werkgroep:

Xavier DE CREEMER (Komaan), Annie DE RIJCKE (Provinciale Raad Ouderen Oost-Vlaanderen), Alfons DEMEERE (KBG), Goddie DESMET (Voorzitter OOK), Lucien DUBOIS (Impact), Jul GEEROMS (KBG), Leny HARDING (Senioren-in-beweging), François HERNOU (ABBV-De Brug), Huib HINNEKINT (Leeftijd), Walter LEIRMAN (Seniornet Vlaanderen), Valère LYAGRE (VVS), Els MESSELIS (Vakgroep gerontologie VUB), Guy PETRE (Impact), Ria REYMER (Grijze Panters), Laurent STALPAERT (VFSG), Jan STAMS (Provinciale Raad Ouderen Limburg), Bob STRATSAERT (WOAS), Josée VAN WETTER (Grijze Panters), Irène VANHUMBEECK (VFSG), Luc VANNERUM (ABVV-De Brug), Leen VANOVERSCHELDE (Stichting Welzijnszorg Provincie Antwerpen), Henriette VERDONSCHOT (Senioren-in-Beweging), André WITTERS (IMPACT, begeleiding en verslaggeving).

Bronnen

- (1) Uit: Eenentwintig aandachtspunten bij het begin van de eenentwintigste eeuw. OOK 18.04.2000.
- (2) Verslag Commissie voor Binnenlandse Aangelegenheden van het Vlaams Parlement stuk 1020 (1997-1998) blz. 24.
- (3) Gids sociaal-cultureel en educatief werk Afl.22 april 1999-135
- (4) Verslagboek Ouderenparlement Antwerpen 1996 blz.18
- (5) Gids sociaal-cultureel en educatief werk okt.2000-97 "Jeugdwerkbeleidsplanning als sociaal leerproces" Katrijn Van Duffel en Prof. Danny Wildemeersch.
- (6) Praktijkgids management lokale besturen mrt '99 -67 "Naar een herstel van het adviesradenstelsel? Werking, controle en coaching van adviesraden".
- (7) Gids sociaal-cultureel en educatief werk Afl.22 april 1999-135. Culturele Raden een verloren droom? (Bart Caron VVSG)
- (8) Verslag Commissie Binnenlandse Aangelegenheden van het Vlaamse Parlement stuk 1020 (1997-1998) blz.27.
- (9) Verslag Commissie voor Binnenlandse Aangelegenheden van het Vlaams Parlement, stuk 1030 (1997-1998) blz. 24.
- (10) Geerts, C., Horckmans, T., Ponjaert-Kristoffersen, I., (red.), Meisjes van 50. Een sociaal en psychologisch portret van vrouwen in de middenleeftijd. Leuven/Amersfoort, Acco, 1998.

Geerts, C., Ponjaert, I., Messelis, E. & Samaey, C. Vrouwen van middelbare leeftijd : van onzichtbaar naar onmisbaar. Een onderzoek mbt. Hun participatie op het niveau van het middenveld- en emancipatiebewegingen, gericht op het formuleren van beleidsrelevante en sociaal-agogische implementaties, Brussel, onuitgegeven onderzoeksrapport Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap afdeling wetenschappen, 2000.

Bijlagen

A. Bron: Studie- en documentatiecentrum van Kamer van Volksvertegenwoordiging 1991

Vertegenwoordiging van senioren in het Belgisch Parlement

Legislatuur	% 65 in Belgische bevolking	% 65 + in de Kamer	% 65 + in de Senaat
1946-1949	(1947) 10,70 %	10,37%	29,90%
1949-1950		8,96	25,1
1950-1954		12,73	30,9
1954- 1958		13,2	32
1958- 1961		6,13	26,9
1961- 1965	(1961) 12,22	4,24	32
1965- 1968		8,49	23
1968- 1971	(1970) 15,50	6,13	24,7
1971- 1974		4,24	14,6
1974- 1977		1,88	7,2
1977- 1979		0,47	3,9
1979- 1981	(1979) 14,30	0,94	9,91
1981- 1985	(1981) 14,38	1,88	11,6
1985- 1988	(1985) 13,95	0,94	7,1
1988- 1991	(1988) 14,61	2,83	15,3
1991- 1995	(1991) 17,81		
1995- 1999			0.04
1999- 2003	(1999) 16,62	0,03	0

(B) Bevolkingsvooruitzichten

	2000	2010	2020	2030	2040	2050
0-19 jr	23,7 %	22,8 %	21,7 %	21,4 %	21 %	20,8 %
20-60 jr	54,4 %	53,9 %	51,7 %	48,8 %	47,9 %	47,6 %
60 jr	21,9 %	23,3 %	26,5 %	29,9 %	31,1 %	31,7 %